

LIFE IP NATUREMAN

LIFE16 IPE/DK/006

N33-1

Tjele Langsø og Vinge Møllebæk

Mulighedskatalog

Foto: Viborg kommune

VIBORG
KOMMUNE

December 2021

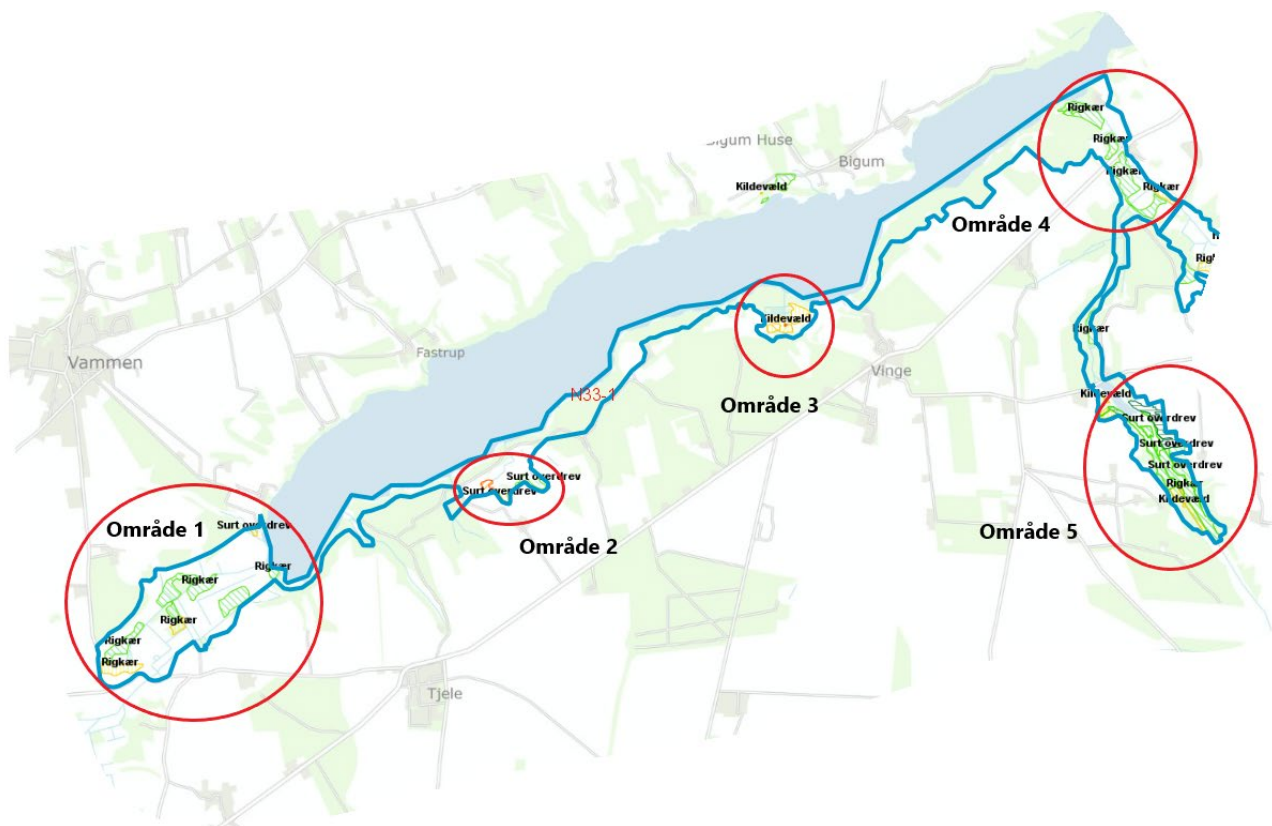
Indholdsfortegnelse

1. Overblik.....	3
2. Indledning.....	3
3. Yderligere forundersøgelser	4
4. Komplementære projekter.....	5
5. Muligheder i området.....	6
Område 1:.....	6
Område 2:.....	8
Område 3:.....	9
Område 4:.....	11
Område 5:.....	13
6. Tidsplan.....	14

Oplysningerne i denne rapport afspejler kun forfatterens holdning. EU Kommissionen er ikke ansvarlig for nogen brug af disse oplysninger.

Planen har et indhold, der ikke adskiller sig fra de oplysninger der allerede er indeholdt i de miljøvurderede Natura 2000-planer og statens vandområdeplaner. Da planen ikke sætter nye rammer for fremtidige anlægstilladelser, eller yderligere vil kunne påvirke internationalt udpegede naturbeskyttelsesområder væsentligt, har Viborg Kommune truffet afgørelse om, at der ikke er behov for en ny miljøvurdering.

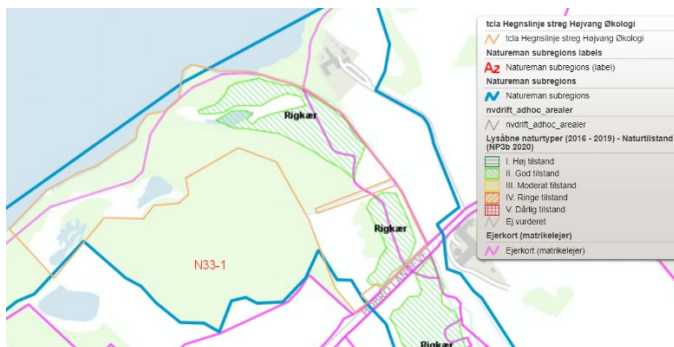
1. Overblik

Billede 1 Kort over subregion 33-1 Tjele Langsø og Vingebæk. Den blå streg er omkredsen af subregionen og de røde ringe er de 5 fokusområder, hvor naturtyperne rigkær, kildevæld og overdrev er koncentreret i subregionen.

I visionsrapporten blev der udpeget fem områder, hvor der er samlinger af habitatnaturtyperne rigkær, kildevæld og overdrev. Naturtypernes tilstand er truet af især tilgroning, så der vil forventes forbedringer i naturtypernes tilstand ved rydning af træer og buske samt etablering af større sammenhængende arealer med afgræsning.

2. Indledning

Billede 2 Afgræsning etableret langs med Vorning Å. Den orange linje er hegnslinjen.

Der er opstartet en lodsejerinddragelse, hvor der i første omgang er taget kontakt til Tjele Gods, som ejer store dele af arealerne i området på den østlige og sydlige del af søen samt selve søen. En del af godsets arealer i den sydvestlige del af subregionen indeholder naturtyperne kildevæld, rigkær og overdrev (område 1 på billede 1). Anvendelsen i dette område er vanskeliggjort af

tilgroning og fugtige forhold, som giver udfordringer med afgræsningen på arealerne.

Langs med Vorning Å (Område 4 på billede 1) er der opstartet afgræsning på arealer med rigkær. Der er etableret hegning på arealerne, der afgræsses holistisk med kvæg (billede 2). Ansøgningen til hegning er udført af en konsulent hos Velas og både timer til ansøgning og materialerne til selve hegningen er finansieret af Natureman.

En arbejdsgruppe i Natureman samarbejder med landbrugsstyrelsen om en pilotordning indenfor

Billede 3 Området ved Vorning Å hvor der er foretaget en hurtig botanisk screening foråret 2021 (violet markering) og der er udført en test af pilotordningen.

Landbrugsstyrelsens tilskudsordningen "Pleje af græs og naturarealer". Denne supplerende ordning er afprøvet i område 4. Ordningen er afprøvet i samarbejde med to biologer fra Viborg kommune og af dyreholder ved Vorning Å (se billede 3). Ordningen afprøves som en mulighed, hvor lodsejeren ud fra en række indikatorer selv skal udregne sin score på naturarealet. Hensigten er at scoren er afgørende for om der kan opnås tilskud.

I område 4 er der desuden udført en hurtig screening af arter i sommeren 2021. Screeningen var overfladisk og foregik således at en biolog fra Viborg kommune gik to timer på arealerne og registrerede alle artsfund på sin vej. Der er primært udpeget §3 mose og §3 eng i området, og på billede 3 ses placeringen af de to registrerede rigkær i området. Der er noteret artsfund på arealerne inden afgræsningen blev igangsat. Der blev fundet og identificeret over 64 arter i alt. Heraf var de 26 positive arter såsom kærtidsele, dyndpadderok, tormentil og

harekløver. Der blev også fundet syv negative arter såsom agertidsele, butbladet skræppe og stor nælde, der indikerer et højt næringsindhold i jorden visse steder. Derudover blev der også fundet en lang række arter, der hverken er negative eller positive. Der forventes at blive lavet samme hurtige screening igen i sommeren 2022, som vil være første sæson efter afgræsningen. Afgræsningsmetoden, der anvendes på arealet, er holistisk afgræsning, hvor der afgræsses intenst men kortvarigt på et areal.

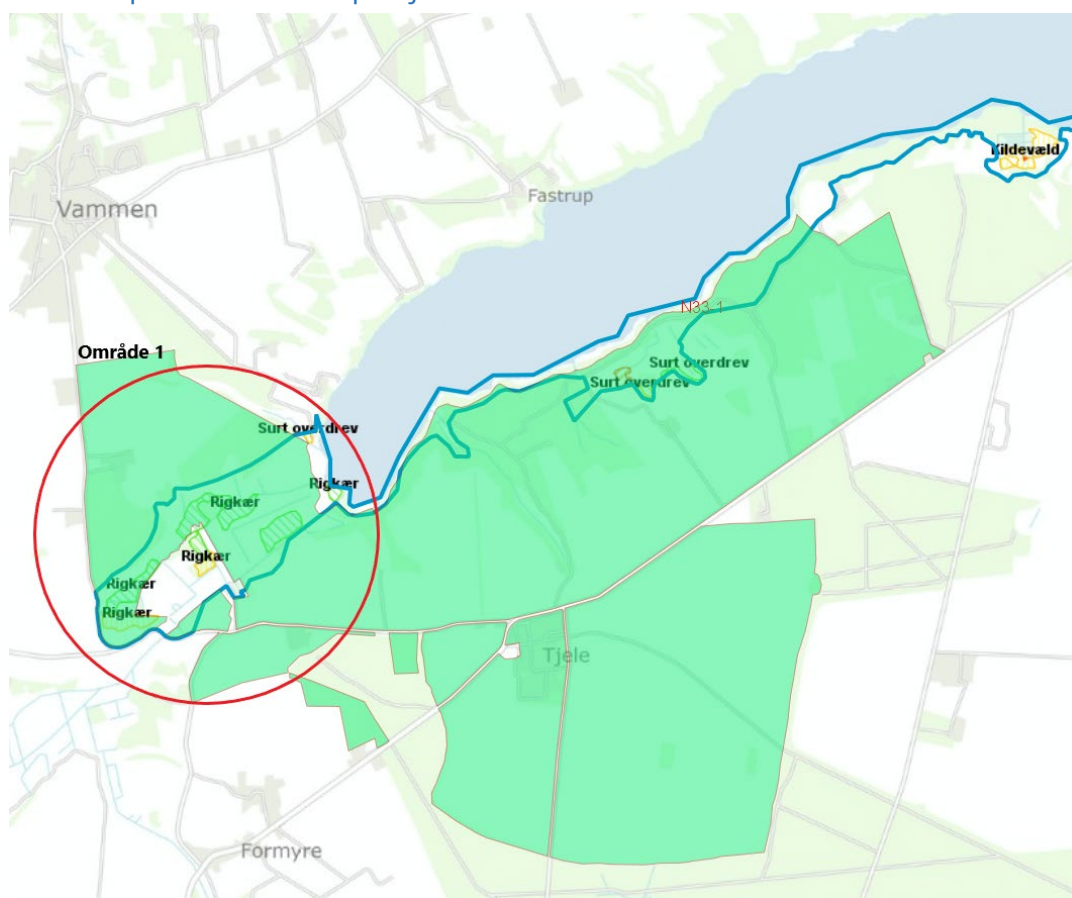
Vammen camping er siden udarbejdelsen af visionsrapporten blevet solgt og nye kræfter har overtaget campingpladsen. Der er glamping, musikcamping, tømmerflåde og meget andet. Det lader til at være optimalt i forhold til at starte en dialog om muligheder omkring campingpladsens arealer og facilitere mulige samarbejder med lodsejere i området.

3. Yderligere forundersøgelser

For at facilitere et potentielt samarbejde mellem dyreholdere og lodsejere med arealer indenfor subregion N33-1 vil der afholdes en temadag med integreret workshop. En NATUREMAN-rådgiver vil stå for dagen, som enten vil udspille sig på det tilknyttede landbrugscenter eller i felten på de aktuelle arealer ved Tjele Langsø, og der vil blive taget udgangspunkt i cases fra området ved Tjele Langsø.

Det forventes at relevante projektdeltagere fra NATUREMAN inviteres og at der vil være et oplæg omkring mulighederne for at hjælpe den rette naturpleje for rigkær, kildevæld og surt overdrev på vej indenfor NATUREMAN. Der vil også være en biolog fra Viborg Kommune, der vil fortælle deltagerne om vigtigheden af den rette pleje til en bestemt naturtype. Det potentielle output fra temadagen vil være overblik over hvilke lodsejere, der kan være interesseret i at samarbejde omkring afgræsning, hvilke udfordringer lodsejere og dyreholdere oplever indenfor subregionen og hvor eller hvordan NATUREMAN vil kunne hjælpe lodsejere eller dyreholdere til at etablere den ønskede naturpleje. Lodsejere og dyreholdere vil få et kendskab til nogle indikatorarter indenfor naturtyperne og de vil få viden om den optimale afgræsningsmetode til pleje af habitatnaturtyperne.

4. Komplementære projekter

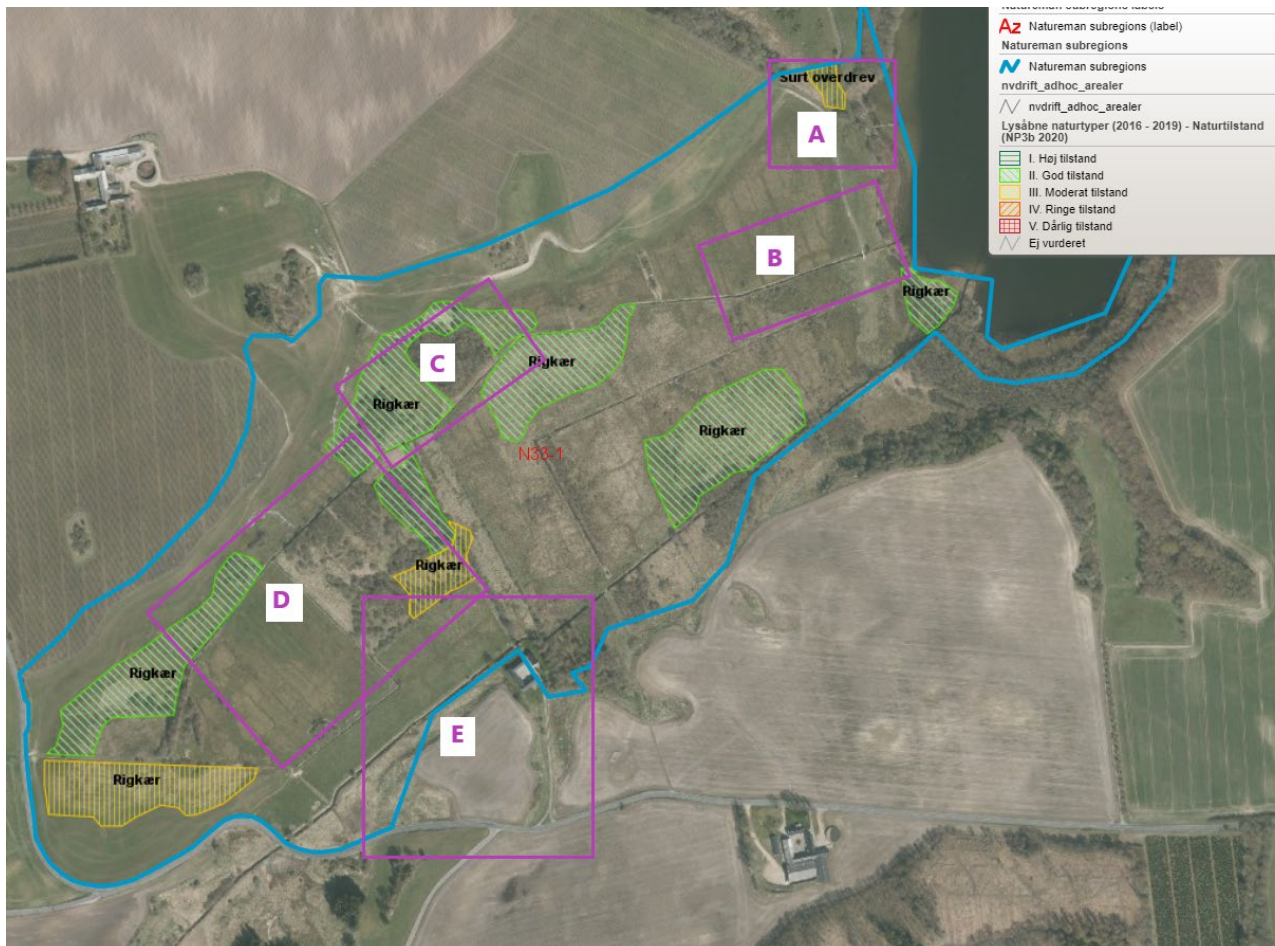
Billede 4 Subregionen er markeret med blå streg og området der kigges, nærmere på er markeret med en rød cirkel. De grønne skraveringer viser en stor del af Tjele gods' arealer og visualiserer at de er de dominerende lodsejere i det sydvestlige område ved Tjele Langsø.

Viborg kommune har ved en screening for potentielle klima-lavbundsområder fundet frem til at område 1 (se billede 1) kunne være interessant til et klima-lavbundsprojekt, hvis lodsejeropbakningen er til stede. Da den primære lodsejer i området er Tjele Gods (se billede 4), vil Viborg Kommune kontakte godset for at høre om deres holdning til klima-lavbundsordningen. Viser Tjele Gods interesse vil der tages kontakt til resten af lodsejerne i området og vurderes opbakningen at være på plads vil der søges midler til at etablere et klima-lavbundsprojekt i kommende ansøgningsrunde. Da der er mange rigkær i området skal hydrologien undersøges med henblik på en forbedring af forholdene og dermed deres naturtilstand.

5. Muligheder i området

Der er kun gjort ganske få fund af sjældne arter og det nyeste fund er fra 1992, så en botanisk undersøgelse i området kan belyse om der er spændende arter, der kan have brug for en bestemt type pleje.

Område 1:

Billede 5 Område 1 er beliggende sydvest for Tjele Langsø og er opdelt i delområderne A til E.

Tilstand:

Delområde A ligger ved et rekreativt område, hvor der er badebro og bådplads.

Delområde B har et hældende terræn, der flader ud mod grøften i midten og ned mod søen.

Vegetationen består af en del træer og buske, men også områder med græsser, urter og mosser. Der har været afgræsning med kreaturer på arealet, men det har ikke været optimalt, da der er områder, hvor der er for blødt og dyrene derfor ikke bevæger sig ud, hvorfor tilgroning med vedplanter er begyndt at være et problem. Problemet er størst på den sydlige side af grøften.

Delområde C er tilgroet med buske og træer og er ikke en del af afgræsningen.

Delområde D er i den sydvestlige del plejet med slæt og den nordøstlige del præget af tilgroning. Det er to forskellige lodsejere, der ejer jorden.

Delområde E er købt for nyligt af Tjele gods og en del er omdriftsareal imens en del er græs, der bærer præg af slåningsbrak.

Mulige tiltag:

Ved delområde A kan det undersøges om der er interesse for at etablere en sti langs søens sydlige del, for besøgende og beboere i området. På nuværende tidspunkt er tilgangen til søen minimal og vanskeliggøres af ekstremt bløde arealer. Det kan undersøges om der kan etableres en sti, der går fra Vammen camping og langs med Tjele Langsø. Viborg Kommune ejer arealet, nær badebro og bådplads. Der kan placeres et skilt på kommunens areal med information om Natureman og de tiltag der er sat i gang i området.

I delområde B bør vedplanterne ryddes eller reduceres. Afgræsningen bør genetableres, men typen af dyr bør vælges ud fra arealets beskaffenhed, da tunge racer nemt sidder fast på de våde områder.

Delområde C bør indgå i afgræsningen.

I delområde D skal der startes en lodsejerdialog om anvendelsen af arealerne. Det skal undersøges hvad stemningen er for samarbejder med naboer eller en ekstern dyreholder og store indhegninger.

Lodsejerindstilling:

Lodsejer vurderer at nuværende type kreaturer, der anvendes til afgræsning, ikke er optimal. Der overvejes alternative dyretyper. Tjele gods overvejer samarbejde med ekstern dyreholder. De to andre lodsejere i området skal høres i deres holdning til et samarbejde om afgræsning af deres arealer. Til sidst skal der opstartes en dialog med campingpladsen og Tjele gods om mulighederne for at etablere en vandre/trampe sti fra Camping pladsen og syd om Tjele Langsø.

Næste skridt:

Ansøgning om tilskud til klargøring til afgræsning, nærmere undersøgelse af de hydrologiske og botaniske forhold, evt. ansøgning om myndighedstilladelser, anlægsarbejde og naturplejerådgivning. Hvis det lykkedes at få hele området gjort klar til afgræsning kan det være oplagt at afprøve ny teknologi i form af f.eks. gps-overvågning.

NATUREMAN aktioner:

A1 (Forundersøgelser), A2 (udarbejdelse af ansøgninger), C1.2 (Etablering af afgræsning), C3 (Hydrologi indsats), C7 (Ny teknologi), E2 (Information og formidling) og E5 (Naturpleje som driftsgren).

Omkostninger:

Konsulentbistand til ansøgning om hegn.

Konsulentbistand til rådgivning om naturpleje.

Medarbejdertimer til skiltetekst og billeder samt placering.

Medarbejdertimer til koordinering og drøftelser med lodsejere i forbindelse med et klima lavbundsprojekt samt udarbejdelse til ansøgningen om et klima-lavbundsprojekt.

Evt. konsulent-timer til hydrologisk forundersøgelse og detailprojektering.

Evt. konsulenttimer til botanisk forundersøgelse.

Evt. anlægsudgifter til forbedret hydrologi.

Evt. konsulentbistand samt medarbejdertimer til oplæring og opfølgning på ny teknologi.

Tidsplan:

Videre drøftelser mht. ændring af hydrologi og udvidelse af afgræsning: primo 2022.

Forundersøgelser: 2022.

Ansøgninger: 2022.

Eventuelle anlægsarbejder: Medio-ultimo 2022.

Skiltning: Medio 2023.

Afprøvning af ny teknologi: 2022-2024.

Område 2:

Billede 6 Område 2 er beliggende på sydsiden af Tjele Langsø.

Tilstand:

Område 2 har fra 1986 til 1999 været en del af en Tjele Langsø Campingplads. I dag ejes området af Tjele gods og fremstår som synligt afgræsset, indhegnet og med en smule tilgroning ved rigkæret, der dog stadig er synligt.

I 2015 blev en stor mængde birketræer i området væltet, men der er stadig birk og pil tilbage.

Der har indtil 2021 været lavt græsningstryk. Der overvejes afgræsning med anden husdyrtype end kvæg for at komme i bund med vegetationen.

Mulige tiltag:

En ændret hydrologi og evt. et lidt højere græsningstryk kan give stort potentiale for rigkæret. Der er allerede en sti i området, som kunne fungere som en del af stiforløbet mellem Vammen camping og Vinge Mølle dam.

Lodsejerindstilling:

Der har været en god dialog med en lodsejer, som er interesseret i at få området afgræsset. De er knap så positivt stemt overfor en potentiel sti på deres arealer, men det kan måske løses med skiltning, der fortæller hvad der er tilladt, når man færdes på arealerne eller begrænsning af offentlig adgang til bestemt periode hvert år.

Næste skridt:

Afklaring af lodsejers ønsker om afgræsningen og mulighederne for stien. Nærmere hydrologisk undersøgelse for at klarlægge mulighederne for at opnå mere naturlig hydrologi og forbedring af tilstanden for rigkæret, der er i ringe tilstand. Vurdering og tilpasning af græsningstryk. Behovet for rydning vurderes nærmere og hegningen opdateres eller udvides, så den passer til dyretype og afgræsningsmetode. Detailprojektering, evt. ansøgning om myndighedstilladelse, anlægsarbejde.

NATUREMAN-tiltag: A1 (Forundersøgelser), A2 (udarbejdelse af ansøgninger), C1.2 (Etablering af afgræsning), C3 (Hydrologi indsats), E2 (Information og formidling) og E5 (Naturpleje som driftsgren).

Omkostninger:

Konsulentbistand til ansøgning om hegn.

Konsulentbistand til rådgivning om naturpleje.

Medarbejdertimer til skiltetekst og billeder samt placering.

Evt. konsulent-timer til hydrologisk forundersøgelse og detailprojektering.

Evt. konsulenttimer til botanisk forundersøgelse.

Evt. anlægsudgifter til forbedret hydrologi.

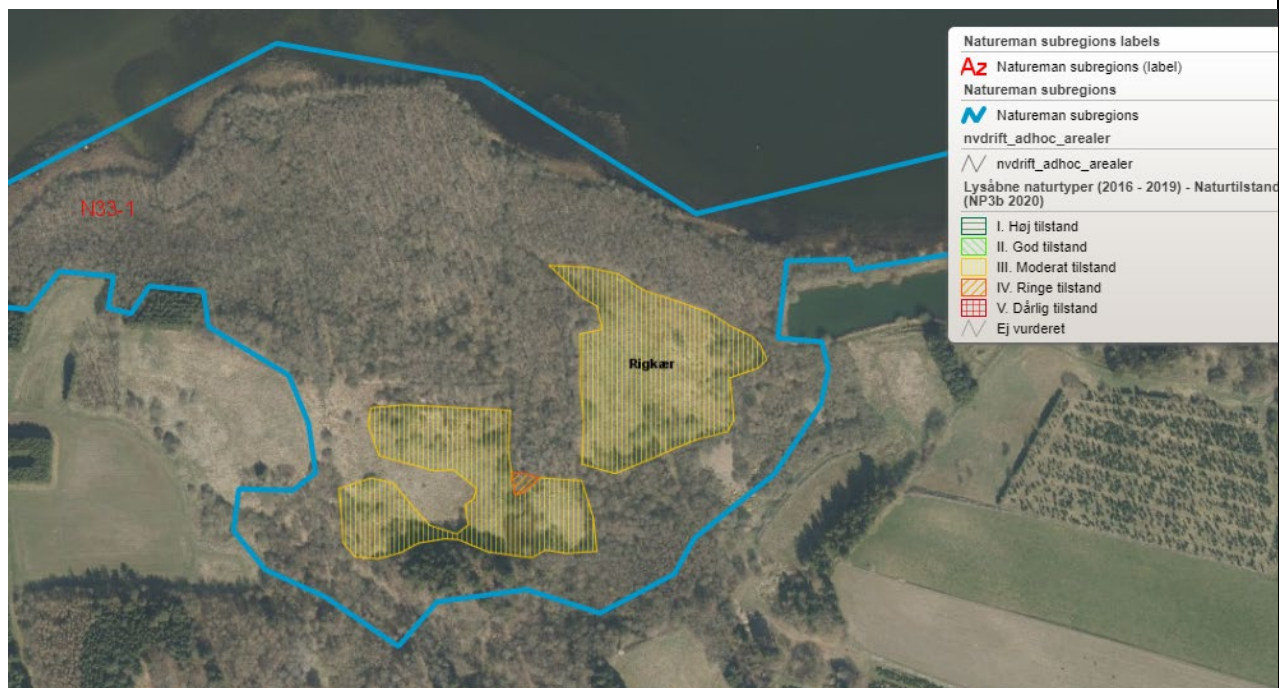
Tidsplan:

Forundersøgelser: 2022.

Ansøgninger: 2022.

Eventuelle anlægsarbejder: Medio-ultimo 2022.

Område 3:

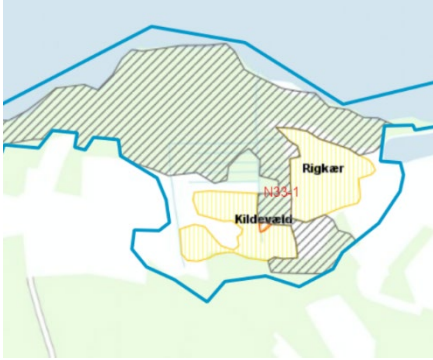

Billede 7 Område 3 er beliggende på sydsiden af Tjele Langsø.

Tilstand:

Tilstanden for rigkærene i området er moderat til ringe, hvilket især skyldes tilgroning. Det ser ikke ud til at området plejes på nogen måde og arealet er sumpet ned mod søen.

Mulige tiltag:

Billede 8 Området er præget af habitatnaturtyperne kildevæld og rigkær (gul skravering) i moderat naturtilstand. Der er samtidig store områder med skovhabitatnaturtyperne elle- og askeskov, der ikke har en vurderet naturtilstand (grå skraveret område).

Der skal kigges nærmere på hvilken type vegetation der truer kildevældet og rigkæret i området. Det kan være en mulighed at tynde ud i vegetationen uden at skade skovhabitatnaturtypen elle- og askeskov, der ses på billede 8. Der skal også etableres afgræsning, så vegetationen holdes nede i en ønsket højde. Hydrologien i området bør screenes.

Lodsejerindstilling:

Det er samme lodsejer, der ejer arealerne i området, så det vil være nærliggende at tage kontakt til denne og høre om mulighederne for afgræsning i samarbejde med en dyreholder.

Næste skridt:

Der tages kontakt til lodsejer for at høre om muligheden for afgræsning af området. En botanisk screening bør også foretages for at undersøge hvilken vegetation der forårsager tilgroningen af arealet og hvordan man bedst tilgodeser både rigkær vegetation

samt elle- og askeskoven. Hydrologisk screening, anvisning af muligheder for at genoprette til mere naturlig hydrologi. Detailprojektering, evt. ansøgning om myndighedstilladelse, anlægsarbejde.

NATUREMAN-tiltag: A1 (Forundersøgelser), A2 (udarbejdelse af ansøgninger), C1.2 (Etablering af afgræsning), C3 (Hydrologi indsats) og E5 (Naturpleje som driftsgren).

Omkostninger:

Konsulentbistand til ansøgning om hegn.

Konsulentbistand til rådgivning om naturpleje.

Evt. konsulent-timer til hydrologisk forundersøgelse og detailprojektering.

Evt. anlægsudgifter til forbedret hydrologi.

Tidsplan:

Forundersøgelser: 2022.

Ansøgninger: 2022.

Eventuelle anlægsarbejder: Medio-ultimo 2022.

Område 4:

Billede 9 Område 4 er beliggende på sydsiden af Tjele Langsø og ved Vorning Å.

Tilstand:

Området er for nyligt blevet indhegnet (se billede 10) og afgræsses holistisk hen over sommerperioden. Dyrene har direkte adgang til Vorning Å.

Billede 10 Område 4, hvor den nye indhegning er markeret med en orange linje.

Mulige tiltag:

Der er planlagt en effektmonitoring i området (se billede 11) for at følge den botaniske udvikling ved etablering af afgræsning. Effektmonitoringen skulle have været udført i 2021 i forbindelse med opstart af afgræsningen, men da afgræsningen var sat i gang ved opstart, blev det vurderet ikke at skulle indgå i monitoringen i 2021. Der bør derfor undersøges om monitoringen skal udføres i 2022 eller droppes helt i området. Viborg kommune foretog i 2021 en hurtig botanisk screening i området inden afgræsningen blev etableret. Samme screening kan foretages år 1 og 2 efter etablering af afgræsningen.

Da der er en god variation mellem skov/eng/mose/overdrev og å kunne det være potentielt at etablere en sti i området. En del af stien kan foregå i indhegningen, så et par klaplåger kan også etableres, så besøgende kan færdes et stykke af ruten indenfor indhegningen.

Lodsejerindstilling:

Lodsejeren i området bortforpagter sine arealer til en økologisk dyreholder, som afgræsser med en krydsningsrace mellem malkekvæg og kødkvæg. Dyreholderen anvender holistisk afgræsning. Dyreholder synes det er en god ide med en sti i området og er indforstået med at der skal gå rolige dyr i

Billede 11 Den planlagte effektmonitoring i området. Monitoringsfelterne er markeret med grønne prikker.

indhegningen, som er publikumsvenlige. Dyreholder søger desuden mere viden omkring den rette pleje i forhold til de naturtyper og arter, der findes på arealerne.

Næste skridt:

Nærmere undersøgelse af mulighederne for en sti i området.

Opfølgning på artsfund de næste sæsoner for at se på udviklingen i området.

Oplæring af dyreholder til at pleje rigkær, kildevæld og overdrev i området bedst muligt.

NATUREMAN-tiltag:

C8 (Etablering af stisystemer), D1 (Monitering) og E5 (naturpleje som driftsgren).

Omkostninger:

Medarbejdertimer til botanisk screening.

Konsulenttimer til naturrådgivning

Medarbejder timer til afklaring omkring stiforløbet.

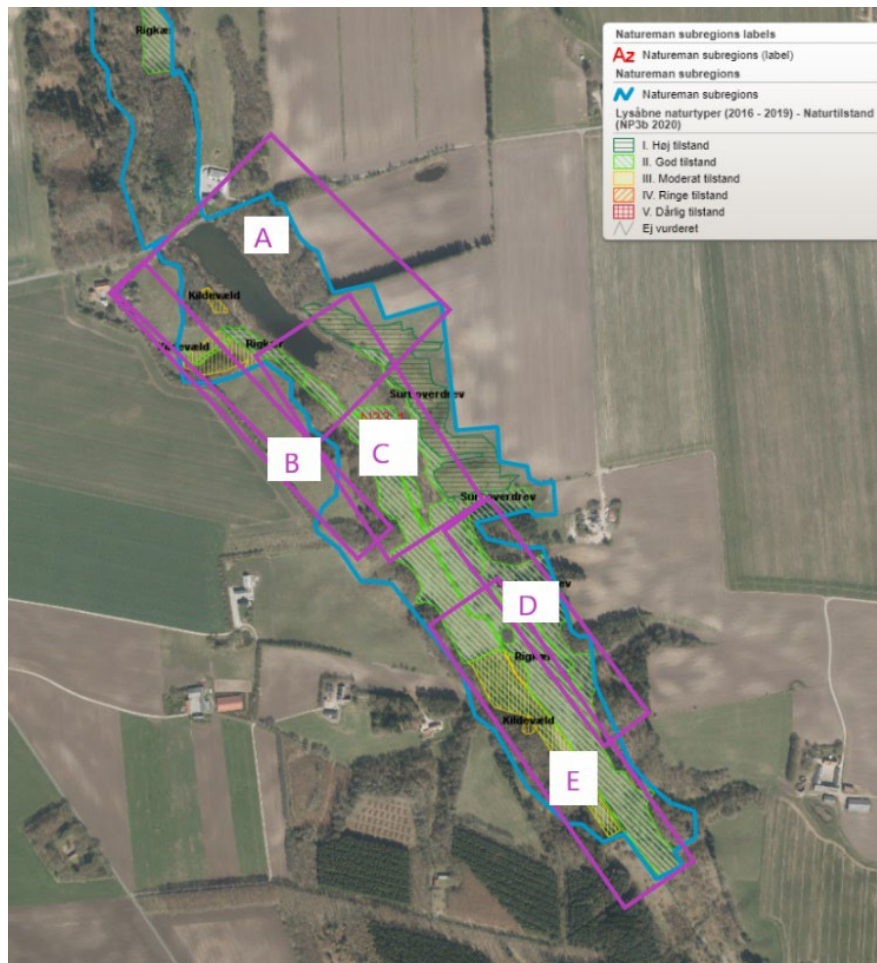
Tidsplan:

Undersøgelse af muligt stiforløb (2022)

Botanisk screening (medio 2022).

Oplæring af dyreholder i forhold til optimeret naturpleje (2022-2024).

Område 5:

Billede 12 Område 5 er beliggende syd for Vinge Mølle dam og er opdelt i delområderne A til E.

Tilstand:

Delområde A indeholder den fredede Vinge Møllesø. Arealerne omkring søen er tilgroede og kildevældet på den sydvestlige side af søen er i moderat naturtilstand på grund af tilgroning.

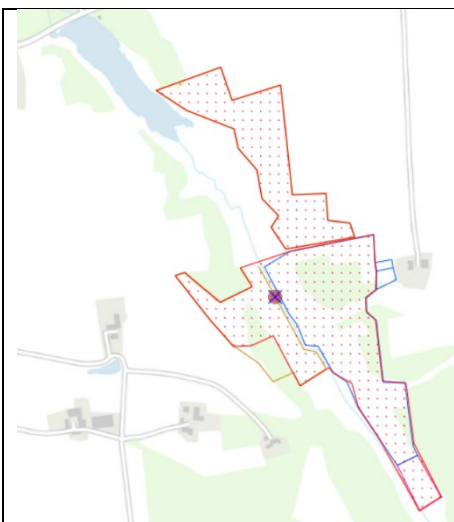
Delområde B afgræsses, rigkæret og kildevældet indgår ikke i afgræsningen, hvorfor de er tilgroet.

Delområde C indeholder fokusarten blank seglmos. Den nuværende tilstand for rigkær og overdrev i delområdet er god til høj, hvilket tyder på der er det rette græsningstryk.

Delområde D afgræsses, men der er stadig en del høj vegetation og vedplanter i området.

Delområde E har en del høj vegetation. Kildevældet i området er under tilgroning, hvorfor naturtilstanden vurderes at være moderat.

Som det fremgår af billede 13, er det Viborg kommune, der sørger for rydning for genvækst på en stor del af arealerne, hvilket passer med at områderne med god til høj naturtilstand primært er det område der driftes kommunalt.

Billede 13 Fredningen i området gør at Viborg kommune udfører en del af områdets årlige drift. Den røde skravering er rydningsområde for genvækst, den blå streg en hegnslinje, hvor der slås under hvert år og den brune streg er en hegnslinje, hvor der ikke føres kommunalt vedligehold.

Mulige tiltag:

Vinge Møllesø i delområde A er fredet og kunne være et udflugtsmål for borgere i området. Der kan kigges på mulighederne for et stisystem ved eller omkring søen. Her kan i samme omgang kigges nærmere på placering af en informationstavle med information om LIFE IP Natureman.

Blank seglmos findes flere steder i delområde C. Da det er en af fokuserterne, vil der være basis for at kigge nærmere på de rette plejeforhold for arten.

I delområde B og D er der etableret afgræsning. Der kan kigges nærmere på mulighederne for at udvide denne afgræsning og potentialet for at sammenbinde områder med habitatnatur. Delområde E kunne ske at blive en del af afgræsningen, men i første omgang vil der skulle ryddes ud i vedplanterne og anden høj vegetation for at få forbedret forholdene for kildevældet i området. Der er også potentiale til at få forbundet et stisystem i området med tilhørende infoskilt.

Lodsejerindstilling: Der er omkring 5 lodsejere i området. Det ene område er forpagtet ud til en dyreholder, som også har dyr til at afgræsse andre områder ved Tjele Langsø. De andre lodsejere skal der startes en dialog med om mulighederne for øget og/eller fælles afgræsning.

Næste skridt: Fokusplan skal udarbejdes for Blank Seglmos. Dialog med lodsejere om mulighederne for at forhøje græsningstrykket.

NATUREMAN-tiltag:

A2 (Ansøgninger), C1 (Afgræsning), C8 (Etablering af stisystem), E5 (Naturpleje som driftsgren)

Omkostninger:

Medarbejdertimer til lodsejerdialog og opstart af fokusplaner.

Medarbejdertimer til stisystem.

Konsulenttimer til lodsejerdialog omkring afgræsning.

Konsulenttimer til ansøgninger om sammenbindingsordningen og etablering af afgræsning.

Tidsplan:

Lodsejerdialog: Medio 2022.

Ansøgninger 2022-2023.

Stisystem 2022.

Fokusplaner 2022.

6. Tidsplan

Se tidsplan for hvert område under afsnit 5.